

Et japansk dobbeltjubileum

Noen misjonshistoriske og misjonsstrategiske linjer i Det Norske Misjonsselskaps arbeid i Japan

TOR B. JØRGENSEN

1. Perspektiv og problemstillinger

Sommeren 1951 vedtok Det Norske Misjonsselskap (NMS) å gjøre Japan til sin femte «misjonsmark». ¹ Ti år senere ble Kinki evangelisk-lutherske kirke (KELK) grunnlagt. Det var NMS-menighetene som gikk sammen med Frikirkens menigheter i denne kirkedannelsen. I 1991 var det altså både et 40- og 30-årsjubileum i forbindelse med norsk misjonsinnsats i Japan. Feiringen av disse jubileene fant av forskjellige grunner sted i mai 1992. ² Artikkelen er å forstå som refleksjoner omkring dette kirke- og misjonsjubileet.

Under den store og inspirerende festen i Osaka YMCA med over 500 deltakere fra samtlige Kinki-menigheter, var det to spørsmål som stadig opptok undertegnede. For det første: Hvordan svarer dagens virkelighet til de visjoner og ambisjoner NMS hadde da man vedtok å begynne arbeid i Japan? Og dernest: Hvilke framtidsperspektiver og muligheter ser vi i dag for kirken og misjonen?

2. Visjoner og forventninger

Japan hadde ikke blitt et misjonsfelt for NMS i 1951 dersom ikke Kina var blitt «stengt». Det var kommunistenes maktovertakelse i 1949 som umuliggjorde utlendingers nærvær. NMS og svært mange andre misjonsorganisasjoner måtte til slutt innse at «de røde» var kommet for å bli og at misjonsengasjementet i Det fjerne østen derfor måtte om-disponeres. Manges øyne falt på Japan. Derfra hadde kallet til misjonsinnsats lydt sterkt og klart i alle etterkrigsårene. Etter keiserideologiens sammenbrudd ved krigsnederlaget med sin dramatiske avslutning, da

atombombene falt i Hiroshima og Nagasaki, mente mange at nå ville Japan endelig åpne seg for evangeliet. Folket var på leting etter et nytt åndelig grunnlag. Både japanere, kristne som ikke-kristne, og okkupasjonsmaktens ledere anså kristendommen som «svaret» for et nytt og demokratisk Japan.

Og det så ut som de skulle få rett. Rapportene om stor søkning til kirken var mange og oppmuntrende. Det kjente man til i Norge også, ikke minst gjennom fokuseringen på den verdenskjente kristne sosialreformatoren Kagawa Toyohiko.³

Allerede høsten 1949 hadde NMS begynt sonderinger med tanke på å starte arbeid i Japan, og de første misjonærene hadde blitt sendt ut sommeren etter, altså ett år før NMS formelt vedtok å ta opp arbeid i landet. Det hastet med å komme i gang. Mulighetene var store, og misjonærene gikk og ventet på et nytt arbeidssted.

Forventningene var virkelige store. Man så for seg at det skulle bli et rikt innhøstningsarbeid i Japan. Det er et spørsmål om entusiasmen noen gang har vært større i NMS-kretser i forbindelse med opptak av arbeid på et nytt misjonsfelt. Generalforsamlingen i Ålesund var preget av denne stemningen. Og misjonsfolket lengtet etter lyse signaler. Det er ikke tvil om at etterkrigstiden var blitt gråere enn man hadde håpet på i krigens mørke dager. Folkevekkelsen i Norge gav lite rom for misjonsarbeid, samtidig som behovet på de gamle feltene var store etter mange års adskillelse på grunn av krigen. Uroen mellom øst og vest skapte dessuten stor usikkerhet. Mao Tse-tungs seier i Kina kom som et sjokk. Da var det godt med håp om lysere tider i Japan – både for kristendommen som sådan og som et bolverk mot kommunismen.

For NMS-ledelsen knyttet det seg dessuten en rekke mer spesielle forventninger til det nye arbeidet etter det enstemmige ja til Japan.⁴ Fem forhold må her trekkes fram:

1. I Japan ønsket man å prøve en helt ny strategi. Den var betinget dels av den svake økonomien hjemme i Norge og dels av de erfaringer en hadde gjort i Kina. NMS skulle ikke satse på institusjoner, men helt og holdent på den rent evangeliserende linjen. Spesiell interesse knyttet det seg i Norge til utfordringen fra bonde- og fiskerbefolkningen. Her sto kirken svakere enn ellers, mens norsk misjon selv hadde sin bakgrunn i slike miljøer. Kagawa pekte nettopp på denne sammenhengen i sin utfordring til norsk misjon.

2. Dessuten skulle man ikke investere i annet enn misjonærboliger og et minimum av japanske medhjelpere for misjonærene. Det skulle satses på kraften i de japanske menigheter fra første stund. De som kom til tro, skulle selv bære ansvaret for tomtekjøp og kirkebygg, samt

utdanning og underhold av det personell de trengte. «Stuemisjon» ble denne linjen ofte kalt, fordi misjonærene i praksis måtte drive arbeidet med sine egne stuer som samlingspunkt.

3. Mulighetene for et effektivt samarbeid med andre lutheranere var imidlertid løfterikt. Forholdene, ikke minst den geografiske nærhet, syntes å ligge godt til rette for en uvant stor grad av samordning og fellesskap mellom de lutherske gruppene. Fra Norge hadde allerede Kinamisjonsforbundet, som snart gikk over til å hete Norsk Luthersk Misjonssamband, og Frikirken etablert seg. Dessuten kom det flere nye misjoner fra USA i tillegg til de som hadde vært der før krigen og dannet den japansk lutherske kirken.⁵ Erfaringene fra Kina pekte også i retning av at samarbeid og enhet var en nødvendighet for en effektiv utnyttelse av ressursene.

4. Inn i dette fellesskapet opplevde nordmennene at de hadde et spesielt bidrag å komme med, nemlig en lekmannsorientert vekkelseskristendom. Den japanske kirken virket på mange nykommere deprimerende stiv og prestedominert. Her trengtes nettopp vekkelsens liv og lekfolkets engasjement. Ut fra denne overbevisningen satset da også NLM på å komme i gang med en bibelskole så hurtig som mulig. Det anså man som et svært tjenlig redskap. Dette synet delte NMS-misjonærene, og de sluttet godt opp om skolen i Kobe.

5. Japanerne virket dyktige og ansvarlige. Misjonsledelsen forutsatte derfor at en på et meget tidlig tidspunkt kunne overlate ledelsen av de nye menighetene til japanerne selv.

3. Virkeligheten

a. Kirkedannelsen

Hvordan er bildet 40 år senere? Det er uten videre nødvendig å konstatere at visjonene fra begynnelsen av 50-tallet ikke er blitt virkelighet, på ett unntak nær. For å ta unntaket først. Ansvar for ledelsen av kirken kunne tidlig overlates til japanerne. Bare etter ti års virksomhet ble Kinki-kirken dannet. Det er foreløpig rekord i Misjonsselskapets historie. Arbeidet for å få dannet en felles-luthersk kirke var her en viktig ytre faktor, men det gjør ikke denne etableringen mindre historisk. Nå betydde ikke den formelle kirkedannelsen at misjonærene forsvant helt ut av kirkens ledelse. Deres nærvær var ønsket av japanerne selv. De første årene ble f. eks. en norsk misjonær valgt til kirkepresident. Men en begynnelse var gjort, og reelt medansvar og innflytelse var etablert.

b. Kirkeveksten

Så til de områdene hvor virkeligheten i 1992 viser at visjonene ikke har gått til oppfyllelse. Den mest iøynefallende og betydningsfulle avstand mellom de store forventningene i 1951 og de faktiske forhold i kirkens utvikling, er mangelen på vekst. Kinki-kirken teller i dag ikke mer enn omlag 2.500 medlemmer. Det er ingen stor kirkevekst etter 40 års innsats. Nå er KELKs vekst-erfaring på godt og vondt ikke enestående. Det forventede gjennombruddet for kristendommen kom ikke. De fleste kirkesamfunn har stampet i tung sjø siden begynnelsen av 50-årene. Tilslutningen har vært liten. Interessen de første årene ble ikke mer enn uforpliktende nyfikenhet for svært mange. De første norske misjonærene merket det allerede da de kom ut. Kristendoms-boomen var over.

c. «Stuemisjonen»

Når tilslutningen forble liten, hadde det også konsekvenser for menighetens evne til å skaffe seg egnede lokaler og til å ansette kirkelige arbeidere. «Stuemisjonen» truet med å bli en permanent ordning. I beste fall fikk de små menighetene støtte til enkle møtelokaler. Dette passet ikke med den utviklingen Japan for øvrig gikk igjennom hvor kravene til ytre komfort økte. Misjonen og de små flokkene trengte også medarbeidere, selv om det ikke var økonomisk kapasitet til det blant japanerne. Uten slik støtte ble oppgavene for store for nordmennene. Etter sterkt påtrykk fra misjonærene forandret hjemmeledelsen sin «linje» og tillot tomtekjøp og kirkebygging, samt ansettelse av flere japanske arbeidere. Omfanget ble aldri stort, men det skjedde en betydelig investeringsøkning midt på 60-tallet. NMS-økonomien har hele tiden satt klare grenser, men prinsippene tapte i kamp med den praktiske nødvendighet.

d. Kirkeenheten

Hva så med kirkeenheten? Ville ikke de knappe ressursene og de små resultatene styrke ønsket om luthersk samling? Rent teoretisk høres det både riktig og naturlig ut. I praksis gikk det ikke slik en forutsatte her heller. For NMS var målet klart helt fra begynnelsen: Man ønsket én luthersk kirke. Men vegen til en slik kirke skulle gå via etableringen av egne distrikter. Både norske og amerikanske misjonærer var lite interessert i å bli bundet for sterkt til den allerede eksisterende lutherske kirken, JELK. I startfasen trengte man frihet og initiativ. Etter at distriktene var etablert, skulle disse slutte seg sammen til en felleskirke. Forutsetningen var her at det var kontakt mellom de lutherske gruppene og at en derfor kunne utvikle seg i en felles retning.

Men utgangspunktet var svært forskjellig i de mange misjonene. Ikke

minst bibelsyn og kirkesyn skapte tidlig vanskeligheter i samarbeidsforhandlingene som begynte i 1953. De amerikanske misjonene fra Missouri- og Wisconsin-synodene forsvant ganske fort. På norsk side stilte ikke minst Misjonssambandet seg nølende til tanken om et mer sentralisert kirkefelleskap. Deres begrunnelse hadde både med misjonsstrategi og kirkeforståelse å gjøre. De ønsket å beholde misjonens frihet til å foreta egne prioriteringer og til å prege menighetene med sin åndelige tradisjon. De kjempet derfor for å bevare mest mulig selvstendige distrikter innen kirken. Også blant NMS-misjonærene fantes det tilsvarende syn, men ledelsen styrte lenge etter det overordnede målet: en fellesluthersk kirke.

Nå lå NMS-arbeidet geografisk sett tett opp til Misjonssambandets felt. Og det ble bl.a. naturlig å sende elever til bibelskolen i Kobe. Dermed var grunnlaget lagt for en felles «norsk» påvirkning av framtidige japanske arbeidere. Dette ble enda mer framtreddende når skolen i Kobe begynte med «forstanderkurs» og NMS valgte å sende noen av sine prestekandidater dit istedenfor til presteskolen i Tokyo. Bakgrunnen for dette valget var først og fremst de opptakskrav man stilte ved sistnevnte skole. Her måtte studentene bl.a. ha artium, noe som var langt fra vanlig blant japansk ungdom på den tiden.

Til tross for mange vanskeligheter fortsatte NMS enhetsforhandlingene helt fram til dannelsen av KELK i den tro at en ville gå inn i den nye lutherske kirken. Etter flere runder med forhandlinger og samtaler, vedtok imidlertid KELK i 1962 å utsette tilslutningen til JELK på ubestemt tid og på tross av misjonens, om ikke nødvendigvis alle misjonærenes, klare votum. Det avgjørende argumentet var JELKS steile holdning i presteutdanningssaken. Vedtaket kom svært overraskende på NMS-ledelsen i Norge. Men kirkens avgjørelse ble respektert.

Fullt samarbeid mellom de tre norske misjonene hadde aldri vært på tale. De kirkepolitiske tradisjonene og markeringene i Norge fikk konsekvenser også i Japan, til tross for uvant nært samarbeid og åndelig fellesskap ikke minst i Kobe by hvor det var misjonærer fra begge misjoner.⁶ Derimot utviklet det seg et mer forpliktende forhold mellom NMS og Frikirken, og resultatet ble som nevnt at menighetene fra disse to misjonenes felt gikk sammen og dannet Kinki-kirken.⁷

Det lutherske kirkemønsteret som ble dannet ved begynnelsen av 1960-årene, har fortsatt til i dag. I tillegg til de to «norske» kirkene, altså KELK med bakgrunn i NMS og Frikirkens arbeid og Vest-Japan evangelisk-lutherske kirke (VJLK) på Misjonssambandets felt, finnes det ytterligere to mindre lutherske kirker. En med bakgrunn i Missouri-

synoden og en med bakgrunn i det amerikanske brodersamfunnet som teologisk og historisk ligger nær den norske frikirkebevegelsen. JELK er fortsatt den store blant de lutherske kirkene med over 20.000 medlemmer med menigheter som fordeler seg over store deler av landet. Noen felles-luthersk kirke er det altså ikke blitt.

e. Lekmanns- og vekkelseslinjen

Nå viste det seg også i praksis at det ikke var så lett å skape vekkelsen og få lekfolk engasjert slik som en var vant til i Norge. Uansett om forkynnelsen og evangeliefordelingen hadde et sentralt og utfordrende budskap, ble tilslutningen ikke særlig større enn i andre kirker og misjoner. Tankene om lekmannsengasjement ble også korrigerert av den japanske organisasjonsfølelsen hvor betydningen av den formelle lederen, altså presten, er større enn vi er vant til i norsk kontekst. De små forholdene var ytterligere med på å understreke en slik leders rolle og innflytelse. Forskjellen mellom de «norske» kirkene og det øvrige lutherske arbeidet, er nok ikke så tydelig som man forutsatte.

Ytre sett må vi altså konkludere med at Japan-misjonen på de fleste områder ikke utviklet seg slik mange forventet da arbeidet ble startet i 1951. Dette er i og for seg ikke oppsiktsvekkende. Slike erfaringer har man gjort mange ganger i misjonens historie. Det viser bare at optimismen var for stor. Visjonene svarte ikke til virkeligheten. Mer viktig med tankø på framtida er det eventuelt å få klarlagt hvilke faktorer som har hindret den ønskede kirkevekst og om disse forholdene kan endres. En slik analyse vil ha betydning for hvilke forventninger en kan ha i årene fram mot år 2000 og hvilken strategi en bør velge.

4. Nøkkelsspørsmålet

Det avgjørende spørsmålet når en skal forsøke å forstå denne historien, er hvorfor det ikke ble noen kirkevekst. Eller det samme spørsmålet stilt på en annen måte: Hvorfor blir så få japanere kristne? Å gi noe fyldestgjørende svar på dette, er selvsagt ikke mulig. Vegen til tro er og blir et mysterium. Den skapes av Gud når og hvor han vil. Misjonærer og nasjonale kristne kan plante og vanne, men det er Gud som gir vekst. Hans rikes gang blant folkene følger et mønster som vi ikke har innsikt i. Men det er momenter i dette virkelighetsbildet som rent ytre sett kan peke på forhold som synes å hindre et mer omfattende gjennomslag for den kristne tro.

a. I utgangspunktet er det viktig å konstatere at det ikke kan være på grunn av manglende innsats og oppfinnsomhet fra kristne japaneres og misjoners side. Alle tenkelige og utenkelige kirkevekstmodeller og

evangeliseringstiltak har vært forsøkt. Men det store gjennombruddet har ingen opplevd.

b. Kanskje er kirkens egen historie den største hindring. Mange japanere opplever kirken som fremmed og utenlandsk. Beviset er at den ikke har slått an. De ganger den har gjort forsøk på å slå rot i Japan, har den feilet. Det gjaldt både på 15- og 1600-tallet hvor kirken først opplevde stor vekst, for så å bli så godt som fullstendig utryddet, og på slutten av forrige århundre da Japan gjennomgikk sin moderniseringsprosess. Da var det mange som trodde at japanerne ville vende om til kristendommen, men det skjedde ikke den gangen heller. På samme måte gikk det også i etterkrigstida. Dette «beviser» at den ikke passer japanerne. – Nå er dette med fremmedhet i seg selv ikke noe avgjørende argument. For buddhismen var like fremmed som kristendommen. Den seiret likevel, mens kirken altså foreløpig har kommet til kort. Det åpner for spennende perspektiver.

c. Men hva er det som gjør at den kristne tro ikke «passer» sett med japanske øyne? Det kan besvares utfra forskjellige synsvinkler knyttet til japanernes tradisjoner og aktuelle livsfølelse. Noen momenter er helt åpenbare:

– Kristendommen er for knyttet til historien. Betydningen av det konkrete, historiske dramaet rundt Jesu død og oppstandelse, virker som en enorm innsnevring av perspektivet sett i forhold til buddhistisk kosmologi og tidsfølelse.

– Kristendommen er for absolutt. Dens krav om å representere den eneste frelsesveg passer ikke inn i et religiøst mønster hvor så forskjellige tradisjoner som shinto og buddhisme har maktet å leve side ved side i århundrer som en del av folks religiøse hverdag.

– Kristendommen, som for øvrig heter Kristuslæren på japansk, er for teoretisk og intellektuell. Den er for mye lære og for lite liv. Den gir ikke rom for stemninger og følelsesmessige ytringer i f.eks. ritualer og former. Det prekes for mye. Alt skal forstås og forklares.

– Kristendommen lukker igjen for mystikken i naturen og for forholdet til de avdøde. Innflytelsen fra shinto som en animistisk religion, merkes fortsatt sterkt i dagens Japan. Livet i naturen og i historien, bestemmes av skjulte krefter. Buddhismen gjennom sin folkelige tro på livet etter døden og den nære forbindelse mellom de døde og de levende, gjør fedredyrkelsen til mer enn nedarvede tradisjoner.

– Kristendommen gir ikke svar på menneskers konkrete behov. Ikke minst de mange nyere religiøse bevegelser gir konkrete løfter om helbredelse og hjelp i vanskelige livssituasjoner.

– Kristendommen stiller for store krav. Overraskende mange ja-

panere gir uttrykk for respekt for de etiske verdiene i kristendommen, men føler det selv vanskelig å påta seg slike forpliktelser.

– Kristendommens frelsesbudskap når likevel ikke fram. Dels virker det for lettvent bare å tro, og dels rammer ikke kravet så hardt i den enkeltes samvittighet. For synd er etter japansk følelse mindre et spørsmål om etisk kvalitet i seg selv og mer et spørsmål om status i folks omdømme.

– For øvrig møter kristendommen, som de andre religionene, kanskje sin sterkeste konkurrent i en moderne, hektisk og materialistisk «forbrukerreligion», hvor det ikke er rom eller tid for andre dimensjoner og verdier enn det stormagasiner, fjernsynsskjermer og alle slags fritidssysler kan tilby av livsnytelse.

Hvordan skal kirken svare på disse utfordringene? Vil det være mulig å snu tendensen i etterkrigsårene og eventuelt med hvilke midler?

5. Veggen videre

Etter mitt skjønn er det ingen ting som tyder på at vi står overfor et større gjennombrudd for kristendommen i Japan fram mot tusenårsskiftet. En slik erkjennelse betyr imidlertid ikke resignasjon og oppgitthet. Utgangspunktet for vitneglede og evangeliseringstrang er ikke graden av mottakelighet og omfanget av resultatene. Misjonens utgangspunkt er den enkelte troendes møte og liv med den korsfestede og oppstandne Kristus. Det er de verdiene som stadig skapes i dette møtet som er det avgjørende for kirkens vitnesbyrd, uansett om en kjemper i motgang eller opplever medgang.

Kanskje skulle en ønske å se mer av evangeliets frigjørende vitalitet i japansk kristenliv. En vitalitet som turte å gå inn i alle mot- og vrangforestillingerne vi har nevnt ovenfor, uten angstbitersk frykt eller påtvungen unnselighet, men med den frimodighet og frodighet som bare et levende Kristus-liv kan føre med seg. Med fare for å øve urett mot mange, virker ofte japanske menigheter og kristne så beskyttende, innadvendte og kotrollerende. Den japanske kirke trenger en ny dristighet som er opptatt av å ta både tanken og livet til fange under Kristus. Men dette er ikke noe en bestemmer seg for å gjøre. Det er ikke et tankeprosjekt, like lite som det er et kirkevekstprosjekt. Det dreier seg om livet, og Kristi nyskapende nærvær. Det kontrollerer ingen. Det bekrefter ikke bare kirkens historie i Japan, men hele kirke- og misjonshistorien for øvrig. Vi venter på en livgivende vekkelser, som Gud sender i sin time.

NMS vil for sitt vedkommende fortsette engasjementet i Japan, ikke

for å overføre norske erfaringer, men for å være med i denne spennende og utfordrende prosessen: Å bringe Kristus til japanerne – for der står det fortsatt mye igjen.

Mulighetene for å bidra med penger til tomtekjøp og kirkebygg ser igjen ut til å bli vanskeligere enn det har vært de siste 25 årene. Japan er et kostnadskrevenne land, og misjonen har mindre ressurser til disposisjon. Kanskje er dette en gunstig utvikling fordi en nå må finne andre og «japanske» løsninger for kirkens videre ekspansjon. Det samme gjelder antall misjonærer. Det vil etter all sannsynlighet også måtte reduseres noe. Dette vil kunne tydeliggjøre japanernes ansvar. En må kanskje søke etter nye modeller for organiseringen av menighetens liv. Møter en ressursknapphet med oppfinnsomhet og engasjement, kan det virke nyskapende og frigjørende. KELKs ledelse har nå også tatt viktige skritt i retning av å bli reelt selvunderholdende.

Feiringen av Kinki-kirkens 30-årsjubileum hadde også nyskapende toner i seg, som kan bære løfter om en ny og offensiv tid – selv om vi nok må vente lenge på en gjennomgripende folkevekkelse.

Mens vi venter, må vi ikke glemme at Japan-erfaringen også har lært oss å se bibelske kvaliteter som vi sjelden verdsetter høyt nok. Det tales mye i Skriften om tålmodighet og utholdenhet. Om tjeneste i trofasthet og stillhet. Om bønn og lønnekammer. – Gleden over den ene som omvender seg, er uforbeholden og sterk i Det nye testamentet. Slikt liv og slik glede møter en mye av i japanske menigheter. Det er også med på å gi løfter for framtida.

Japan er fortsatt et utfordrende land for den som er opptatt av Guds rikes vekst blant folkene.

NOTER

1. Generalforsamlingen i Ålesund. – Når det gjelder en historisk framstilling av NMS Japan-historie vises det til 150-årsskriftet fra NMS, *I Tro og Tjeneste* bind II, s. 229–293.
2. Den første ordinære generalforsamlingen i KELK fant sted våren 1962 og dette var noe av grunnen til at jubileumsmarkeringen ble utsatt.
3. Navnet skrives på japansk vis, med etternavnet først. – Flere av Kagawas bøker var kommet ut i Norge i mellomkrigsårene.
4. Ifølge referat og opplysninger fra folk som var tilstede, ble det aldri foretatt noen votering. Så overveldende var den positive stemningen, at det ble uteglemt uten at noen bemerket det.
5. Japan evangelisk-lutherske kirke (JELK).
6. Misjonssambandets felt strakte seg fra Kobe og vestover, men NMS-feltet gikk fra Kobe og østover. – Frikirkens felt var knyttet til Mie fylke, vest for NMS igjen.

7. Kinki er betegnelsen på et geografisk område i Japan som bl.a. omfatter fylkene: Hyogo, Osaka, Wakayama, Nara og Mie.

Tor Jørgensen, f. 1945, cand. theol. MF 1972, NAVF-stip. 1981-1984. Misjonsprest i Japan (NMS) 1973-1989. Gen.sekr. NMS 1991-.

A Japanese dual anniversary

The article features two anniversaries in Japan, the 40th anniversary of the Norwegian Missionary Society's work in Japan, and the 30th anniversary of the Kinki Evangelical Lutheran Church resulting from that work. The main concern is to compare and contrast the great expectations in the founding period of the mission and the actual reality in the contemporary work, and to draw some strategic conclusions.